

УДК 745/749:477.54

**EXPRESSIVE AESTHETIC FEATURES OF TRADITIONAL
UKRAINIAN PAINTING AND ITS APPLICATION
ВИРАЗНО-ЕСТЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТРАДИЦІЙНОГО УКРАЇНСЬКОГО
РОЗПИСУ ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ**

Romanenko N. G. / Романенко Н.Г.*DSc-Tech, prof. / д.т.н., проф.*

ORCID: 0000-0003-2161-5736

Pomylyaiko Yu. M. / Помиляйко Ю.М.*Студентка магістратури спеціальності Дизайн**Cherkassy state technological university, Cherkassy, 460 Shevchenko Boulevard, 18006.**Черкаський державний технологічний університет, м. Черкаси, бульвар Шевченка 460*

***Анотація.** В роботі розглядається традиційний український розпис, його виразно-естетичні особливості та застосування. Зростаюча тенденція до популяризації українського мистецтва, обрядів, дизайн-діяльності обумовлює необхідність визначення національної самобутності традиційного розпису та окреслення можливостей інтегрування багатовікових традицій у сучасне життя українців. Здійснений аналіз робіт дизайнерів українських студій, виробів майстрів петриківського розпису, робіт студентів магістратури спеціальності Дизайн Черкаського державного технологічного університету надає можливість зробити висновок, що виразно-естетичні особливості традиційного українського розпису сьогодні успішно застосовуються в оздобленні інтер'єрів і обладнання, сприяючи їх поширенню і розвитку.*

***Ключові слова:** дизайн інтер'єрів, традиційний український розпис, Петриківка.*

Вступ

Популяризація українських етнічних традицій у світі сьогодні суттєво зросла як спротив вторгненню Росії в Україну, спротив знищенню культурного етнічного надбання, найтіснішим чином пов'язаного з українською землею, її географічними умовами. В Україні мешкають представники 128 національностей та етнічних груп: українці, росіяни, білоруси, євреї, кримські татари, молдовани, поляки, греки, угорці, румуни, чехи, словаки, болгары, гагаузи та інші, історія і культура яких духовно і матеріально пов'язана з українськими традиціями [1]. Зростаюча тенденція до популяризації українського мистецтва, обрядів, дизайн-діяльності обумовлює необхідність відродження культурного надбання наших предків, підкреслення національної самобутності та ідентичності, інтегрування багатовікових традицій у сучасне життя українців.

Вагомою спадщиною українського народу є традиційний розпис стін хатин, печі та меблів, побутових речей, посуду тощо. Унікальність цього культурного надбання цінується в усьому світові, а техніка виконання передається від покоління до покоління. Викликає зацікавленість проаналізувати динаміку розвитку українського розпису в дизайні інтер'єрів та меблів, виявити їх виразно-естетичні особливості та обґрунтувати застосування в інтер'єрах сучасних приміщень.

Виклад основного матеріалу

Аналізу особливостей традиційного українського розпису достатньо уваги приділено в наукових виданнях [2 – 7]. Прадавня символіка розпису української

хати, писанок, церковної архітектури, одягу тощо з найдавніших часів до 19 століття аналізуються у збірнику В. Щербаківського [2]. Історія виникнення і розвитку традиційного Петриківського розпису на території села Петріківка, Дніпропетровської області описана в багатьох роботах Н. Глухенької [3]. Досягненню майстрів українського народного декоративного розпису, особливостям їх технік присвячений навчальний посібник Миколи Кириченка [4]. Досить цікава стильова еволюція традиційного розпису в сучасній авторській інтерпретації Олександра Опарія, описана в публікації Завершинського В.В. [5].

Протягом багатьох віків на українських землях, в залежності від регіонів, формувались традиції декоративного розпису та їх різноманітність. На формування окремих, характерних рис розпису в певних регіонах України впливала культура відповідного етносу, його вірування та спосіб життя, традиції, обряди. Зазвичай, розпис відігравав роль оберегу хати від нечисті, захисту дітей і мав своєрідну мету створення: на щастя, благополуччя, міцне здоров'я, лад у шлюбі тощо. Головні символи, які втілювалися ще з первісних часів, досить докладно описані Анною Шадріною і наведенні в Інтернет-виданні [7]. Найвідоміші види розпису кераміки авторка узагальнює як: Косівський, Опішнянський, Бубнівський, Васильківський та Петриківський, кожен з яких володіє своєю художньо-образною виразністю щодо відображення рослинності, тварин, геометричних форм та орнаментів. Розписи використовувались також і для оздоблення житлового простору, як зовнішнього – екстер'єру, так і внутрішнього – інтер'єру, предметів побутового вжитку, текстилю, поліграфії.

Українському розпису притаманні і окремі елементи трипільської культури, зокрема, розписи на глечиках: плавні дугоподібні орнаменти, малюнки тварин. Один з найбільш поширених символів розпису української хати – дерево життя (рис. 1) [6].

Рисунок 1. Символ дерева життя [6].

Традиційним для мешканців українських сіл був настінний розпис хати, особливо внутрішнього приміщення. Композиційним центром сюжету розпису, зазвичай, була піч, як важлива частина кожного приміщення мешкання сільських місцевостей. Розпис печі характеризувався багатством кольорів, форм та сюжетів (рис. 2) [8].

Елементи побуту та етнічні українські мотиви: стіни з глиняною фактурою, масивні дерев'яні опори, підлога з дерев'яних дошок, використання натуральних тканин в інтер'єрах тощо досить часто сьогодні інтегрують в простір сучасних

приміщень. В якості прикладу можна навести оздоблення стін квартири глиною за стародавніми технологіями будівництва у київському хмарочосі з видом на Дніпро. Студія «Sergey Makhno Architects» (рис. 3) [9].

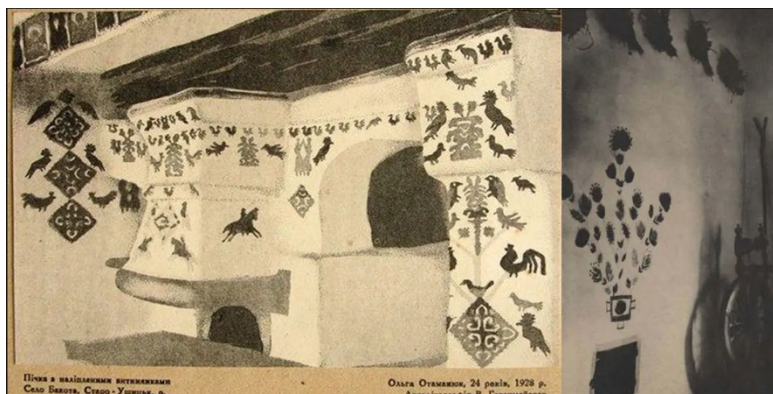

Рисунок 2. Піч з наліпленими витинанками і розписом. Ольга Отаманюк, 1928 рік [8]

Рисунок 3. Квартира - мазанка. Дизайн-пропозиція: Сергій Махно, Віктор Захарченко, Сергій Філончук [9].

Традиції народного декоративного живописного розпису живуть, успішно розвиваються і в наш час. Досить цікава пропозиція студентки магістратури Черкаського державного технологічного університету Корякіної Арини в дипломній кваліфікаційній роботі магістра за темою: «Етнічні мотиви гуцульщини в дизайн-проектванні інтер'єрів сучасних туристичних котеджів» щодо декорування стін і меблів зони каміну (рис. 4) [10].

Вищенаведене надає можливість стверджувати, що підтримання відповідної етнічної атмосфери можливе за допомогою декору, характерного для традиційної української культури, розпису:

- керамічний посуд (тарілки, глечики, кухолі, чашки);
- текстильні вироби (рушники, білизна, штори з вишивкою);
- вироби з дерева (скриньки, фігури);
- предмети ручної праці (ляльки-мотанки, різьбленні фігури, вишиванки, розписні глечики).

Рисунок 4. Етнічні мотиви гуцульщини в декоруванні камінної зони туристичного котеджу [10]

Естетично виразно в інтер'єрах приміщень виглядають плавні та фігурні форми орнаментів: рослинних, геометричних – у вигляді панно. Як приклад, можна навести проекти Київської студії Brick-Brot studio. При розробці дизайну спальні та вітальні використані орнаментальні панно для декору, де акцентна роль належить червоному кольору, одному з головних в українському мистецтві (рис. 5) [11]. Основним кольором українського етнічного стилю, як правило, є білий. Його доповнює яскравий декор червоного, чорного, рідше блакитного, синього, зеленого, коричневого та інших кольорів, залежно від регіону України.

Рисунок 5. Дизайн інтер'єрів в сучасному стилі [11].

Виразно-естетичні особливості традиційного українського розпису – Петриківського стали родзинкою на всесвітньовідомій французькій Рив'єрі, де в місті Ніцца оформлення інтер'єрів ресторану української кухні здійснювала

відома українська художниця з Дніпропетровщини, майстриня петриківського розпису, Вікторія Тимошенко (рис. 6) [12].

Рисунок 6. Петриківський розпис стін ресторану української кухні у м. Ніцца [12].

Декоративний розпис у вигляді дерева життя, що передається від покоління до покоління, прикрашає одну зі стін приміщення і продовжується стрічкою, з дивовижними наївними формами Петриківки, на стелю. Барна стійка-комин, панелі якої підсвічуються, також декорована розписом, що виглядає як чудовий вітраж (рис. 7) [12].

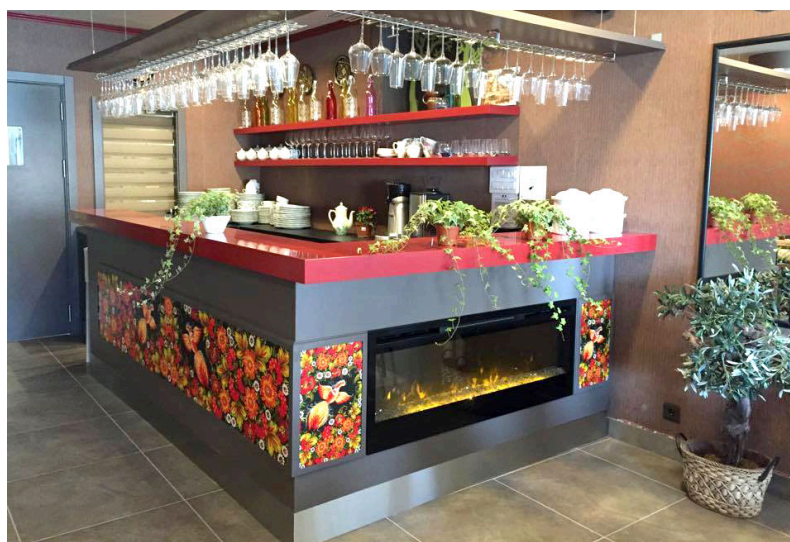

Рисунок 6. Барна стійка, розписана Петриківським розписом [12].

Оформлення ресторану шляхом застосування особливостей традиційного українського розпису відкриває для іноземців красу українських традицій і є прикладом того, як традиційний розпис вписується у сучасний інтер'єр публічного приміщення, підкреслюючи його особливості. Традиції народного декоративного живопису і розпису, як бачимо, живуть і успішно розвиваються.

Застосування традиційного українського розпису та його виразно-

естетичних особливостей широко використовується на практичних творчих заняттях підготовки фахівців-дизайнерів з вищою освітою в Черкаському державному технологічному університеті. Декорування меблів, як невід'ємної частини нашого побуту, шляхом фігурного різьблення елементів: ніжки, спинка стільців, узголів'я ліжка тощо, розпис меблів, здатне урізноманітнити приміщення. Кожна особа, при бажанні, саморуч за допомогою розпису може оздобити меблі, підтримуючи таким чином традиції. Розпис меблів, наприклад, квітковим орнаментом здатен надати тій чи іншій речі не тільки нового життя як предмету побуту, але і перетворити його на справжній витвір мистецтва. Так, можливо розпис новачка вийде, не як у великого майстра, але, це власне творіння, яке надихатиме та тішитимете кожного дня. В якості прикладу можна навести творчу роботу студентки магістратури Помиляйко Юлії – власноруч розписана при-ліжкова тумба, виготовлена з деревинностружкової плити (ДСП). На наш погляд, лаконічна при-ліжкова тумба - необхідний предмет сучасної спальні. Щоб надати цій речі української особливості, автор вирішила розписати її Петриківським розписом. Концепція композиції – вранішні чорнобривці. Чому саме чорнобривці? Чорнобривці – яскравий символ України, що уособлює дитинство, рідну матір і батька, рідну оселю. Ми - українці так звикли до цієї квітки, що не можемо уявити свою країну без неї. Ескіз композиції (рис. 7) містить декоративне уособлення квітів, вранішніх бутонів і роси на листочках.

Рисунок 7. Ескіз композиції за мотивами Петриківського розпису. Чорнобривці. Помиляйко Ю.

На білому тлі тумби композиція виглядає свіжою, соковитою та легкою. Жовто-оранжеві образи чорнобривців виконані чистими і яскравими кольорами, що надає відчуття життєрадісності та теплоти, саме тієї енергії, що нею сповненні молоді квіти вранці (рис. 8).

Рисунок 8. Власноруч розписана при-ліжкова тумба. Помиляйко Ю.

Ретельно вимальовані прожилки на пелюстках квітів, загострені краї листочків, вусики й пагінці, як неодмінна ознака Петриківського розпису, у автора своя. Вкладаючи у розпис своє фантастичне бачення царства квітів, Юлія запропонувала свій творчий добуток не тільки як живописну композицію, але і як необхідну, естетично оформлену, річ у побуті, здатну надихати.

Висновки

1. Формування традицій декоративного розпису та їх різноманітність розвивалась на українських землях протягом багатьох віків в залежності від регіонів, етносу регіонів, традицій, обрядів, вірування та способів життя.

2. Український етнічний дизайн інтер'єрів стає все більш популярним в Україні та за її межами. Важливим елементами підтримання українського духу в приміщенні є його декорування етнічними предметами побуту: панно, керамічний посуд, текстильні вироби з вишивкою, вироби з дерева, предмети ручної праці.

3. Виразно-естетичні особливості традиційного українського розпису застосовуються в оздобленні інтер'єрів, що сприяє його успішному поширенню і розвитку.

Література

1. Надбання української національної культури як складова світової культури / Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/4502> (дата звернення 12.03.2023).
2. Щербаківський В. М. Українське мистецтво: Вибрані неопубліковані праці / В. М. Щербаківський – К.: Либідь, 1995. – 288 с.
3. Н. Глухенька. Петриківські декоративні розписи. – К. : Мистецтво, 1965. - 64 с.
4. Кириченко М. А. Український народний декоративний розпис [Текст] : навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів / М. А. Кириченко.– К.: Знання-Прес, 2006. – 228 с.
5. Завершинський В. В. Постпетриківка: стильова еволюція традиційного розпису в авторській інтерпретації Олександра Опарія // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. — 2017. — №6. — С.30-36. <https://www.visnik.org/pdf/v2017-06-05-zavershinsky.pdf>. (дата звернення 13.03.2023).
6. Трипільські символи та їх тлумачення – Про Україну і українців (ua.ua.top). URL: <https://ua.ua.top/13946/> (дата звернення: 07.03.2023)
7. Шадріна А. Традиції народного розпису / UA Modna. URL : <https://uamodna.com/articles/tradyciyi-narodnogo-rozpysu/> (дата звернення: 07.03.2023).
8. Настінний художній розпис українців / SPADOK.ORG.UA URL: <https://spadok.org.ua/narodni-promysly/nastinnyy-khudozhniy-rozpys-ukrayintsiv> (дата звернення: 14.03.2023).
9. Студія – мазанка» від Sergey Makhno Architects на Печерську» URL : <https://www.the-village.com.ua/village/service-shopping/apartments/303921-stini-v-stili-hati-mazanki-v-studiyi-dlya-molodoyi-divchini-na-pechersku> (дата звернення 14.03.2023).
10. Романенко Н.Г., Корякіна А.О. Етнічні мотиви Гуцульщини в дизайн-проекуванні інтер'єрів сучасних туристичних котеджів. Матеріали науково-практичної конференції, що відбулася у рамках XXV Міжнародного гуцульського фестивалю (м. Яремче, 27 липня 2018 року), С.108-112. URL : <https://er.chdtu.edu.ua/handle/ChSTU/1151>.
11. Sem_Prodesign URL: https://t.me/sem_prodesign_channel/55 (дата звернення: 26.02.2023).
12. Петриківський розпис став окрасою ресторану в Ніцці / Петриківка – Petrykivka. URL: <https://petrykivka.dp.ua/petrykivskiy-rozpys-stav-okrasoyu-restorana-v-nitstsi/> (дата звернення: 08.01.2023).

References

1. Nadbannia ukrainskoi natsionalnoi kultury yak skladova svitovoi kultury / Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho. URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/4502> (data zvernennia 12.03.2023).
2. Shcherbakivskiy V. M. Ukrainske mystetstvo: Vybrani neopublikovani pratsi / V. M. Shcherbakivskiy – K.: Lybid, 1995. – 288 s.
3. N. Hlukhenka. Petrykivski dekoratyvni rozpysy. – K. : Mystetstvo, 1965. - 64 s.

4. Kyrychenko M. A. Ukrainskyi narodnyi dekoratyvnyi rozpyis [Tekst] : navch. posib. dlia stud. vyshchych navch. zakladiv / M. A. Kyrychenko.– K.: Znannia-Pres, 2006. – 228 s.
5. Zavershynskyi V. V. Postpetrykivka: stylova evoliutsiia tradytsiinoho rozpyisu v avtorskii interpretatsii Oleksandra Opariia // Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv. — 2017. — №6. — S.30-36. <https://www.visnik.org/pdf/v2017-06-05-zavershinsky.pdf>. (data zverennia 13.03.2023).
6. Trypilski symvoly ta yikh tлумachennia – Pro Ukrainu i ukraintsiv (uaua.top). URL: <https://uaua.top/13946/> (data zvernennia: 07.03.2023)
7. Shadrina A. Tradytsii narodnoho rozpyisu / UA Modna. URL : <https://uamodna.com/articles/tradyciyi-narodnogo-rozpyisu/> (data zvernennia: 07.03.2023).
8. Nastynnyi khudozhnii rozpyis ukraintsiv / SPADOK.ORG.UA URL: <https://spadok.org.ua/narodni-promysly/nastynny-khudozhniy-rozpyis-ukrayintsiv> (data zvernennia: 14.03.2023).
9. "Mazanki studio" by Sergey Makhno Architects in Pechersk" URL: <https://www.the-village.com.ua/village/service-shopping/apartments/303921-stini-v-stili-hati-mazanki-v-studiyi-dlya-molodoyi-divchiny-na-pechersku> (date of application 14.03.2023).
10. Romanenko N.H., Koriakina A.O. Etnichni motyvy Hutsulshchyny v dyzain-proektuvanni inter'ieriv suchasnykh turystychnykh kotedzhiv. Materialy naukovo-praktychnoi konferentsii, shcho vidbulasia u ramkakh XXV Mizhnarodnoho hutsulskoho festyvaliu (m. Yaremche, 27 lypnia 2018 roku), S.108-112. URL : <https://er.chdtu.edu.ua/handle/ChSTU/1151>.
11. Sem_Prodesign URL: https://t.me/sem_prodesign_channel/55 (data zvernennia: 26.02.2023).
12. Petrykivskyi rozpyis stav okrasoiu restoranu v Nitstsi / Petrykivka – Petrykivka. URL: <https://petrykivka.dp.ua/petrikiivskiy-rozpis-stav-okrasoyu-restorana-v-nitstsi/> (data zvernennia: 08.01.2023).

Abstract Introduction *The popularization of Ukrainian ethnic traditions in the world today has significantly increased as resistance to Russia's invasion of Ukraine, resistance to the destruction of cultural ethnic heritage, which is most closely related to the Ukrainian land and its geographical conditions. Representatives of 128 nationalities and ethnic groups live in Ukraine: Ukrainians, Russians, Belarusians, Jews, Crimean Tatars, Moldovans, Poles, Greeks, Hungarians, Romanians, Czechs, Slovaks, Bulgarians, Gagauz and others, whose history and culture are spiritually and materially related connected with Ukrainian traditions. The growing tendency to popularize Ukrainian art, rituals, and design activities causes necessity of the revival of the cultural heritage of our ancestors, the emphasis on national identity, and the integration of centuries-old traditions into the modern life of Ukrainians.*

An important heritage of the Ukrainian people is the traditional painting of the walls of huts, stoves and furniture, household items, dishes, etc. The uniqueness of this cultural property is appreciated all over the world, and the performance technique is passed down from generation to generation.

The purpose of the work is to analyze the dynamics of the development of Ukrainian painting in the design of interiors and furniture, to reveal their expressive and aesthetic features and to justify their use in the interiors of modern premises.

The main part *For many centuries, the traditions of decorative painting and their diversity were formed in Ukrainian lands, depending on the regions. The formation of individual, characteristic features of painting in certain regions of Ukraine was influenced by the culture of the respective ethnic group, its beliefs and way of life, traditions and rituals. The painting always played the role of protecting the house from the evil, protecting children and had a peculiar purpose of creation: for happiness, well-being, good health, order in marriage, etc. The main symbols, which have been embodied since the beginning of time, are described in sufficient detail by Anna Shadrina and listed in the Internet edition. The author summarizes the most famous types of ceramic painting as: Kosivskyi, Opishnyanskyi, Bubnivskyi, Vasylykivskyi and Petrikivskyi, each of which has its own*

artistic expressiveness in terms of vegetation, animals, geometric shapes and ornaments. Paintings were also used to decorate the living space, both external - exterior, and internal - interior, household items, textiles, printing.

Separate elements of Trypil culture are characteristic of Ukrainian painting, in particular, paintings on jugs: smooth arc-shaped ornaments, drawings of animals. One of the most common symbols of Ukrainian house painting is the tree of life.

The wall painting of the house, especially the interior, was traditional for the residents of Ukrainian villages. The compositional center of the plot of the painting was usually the stove, as an important part of every living room in rural areas. The painting of the furnace was characterized by a variety of colors, forms and plots.

Elements of everyday life and ethnic Ukrainian motifs: walls with a clay texture, massive wooden supports, a floor made of wooden roofs, the use of natural fabrics in interiors, etc. are quite often integrated into the space of modern premises today. As an example, the decoration of the walls of an apartment with clay according to ancient construction technologies in a Kyiv skyscraper overlooking the Dnipro River is given. Studio "Sergey Makhno Architects".

The traditions of folk decorative painting live on and are successfully developing even in our time. A rather interesting proposal of a master's student of the Cherkasy State University of Technology, Koryakina Aryna, in her master's thesis on the topic: "Ethnic motifs of Hutsul in the interior design of modern tourist cottages" regarding the decoration of the walls and furniture of the fireplace area. Aesthetically expressive in the interiors of the rooms are smooth and figured forms of ornaments: plant, geometric - in the form of panels. As an example, the projects of the Kyiv studio Brick-Brot studio are given. When developing the design of the bedroom and living room, ornamental panels were used for decoration, where the accent role belongs to red, one of the main colors in Ukrainian art.

Expressive and aesthetic features of the traditional Ukrainian painting - Petrykivsky painting became a highlight on the world-famous French Riviera, where in the city of Nice, the interior design of the restaurant of Ukrainian cuisine was carried out by the famous Ukrainian artist from Dnipropetrovsk region, the master of Petrykivsky painting, Victoria Tymoshenko. A decorative painting, in the form of a tree of life, which is passed down from generation to generation, decorates one of the walls of the room and continues with a ribbon, with the amazing naive forms of Petrykyvka, on the ceiling. The fireplace bar, the panels of which are illuminated, is also decorated with paintings that look like wonderful stained glass windows.

The application of traditional Ukrainian painting and its expressive and aesthetic features is widely used in practical creative classes of training specialists-designers with higher education at the Cherkasy State Technological University. As an example, the creative work of master's student Julia Pomylyaiko, who painted a bedside table made of chipboard with her own hand, is given.

Conclusions

1. The formation of the traditions of decorative painting and their diversity developed in Ukrainian lands for many centuries depending on the regions, ethnic groups of the regions, traditions, rituals, beliefs and ways of life.

2. Ukrainian ethnic interior design is becoming more and more popular in Ukraine and abroad. Important elements of maintaining the Ukrainian spirit in the room are its decoration with ethnic household items: panels, ceramic dishes, textile products with embroidery, wooden products, especially handicraft items.

3. Expressive and aesthetic features of traditional Ukrainian painting are used in the decoration of walls and furniture, which contributes to its successful spread and development.

Keywords: interior design, traditional Ukrainian painting, Petrykyvka.